

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ

CONCEPT AND TYPES OF SAFEGUARDS TO PROTECT THE RIGHTS AND FREEDOMS OF THE CHILD IN ACCORDANCE WITH THE LEGISLATION OF UKRAINE AND HUNGARY

Губаль Ю.В.,

*аспірант кафедри конституційного права та порівняльного
правознавства юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Одним із найважливіших чинників реального забезпечення прав і свобод дитини поряд із їхнім визнанням, дотриманням і повагою, виступає гарантування, що здійснюється за допомогою специфічних засобів – гарантій. Динамічний розвиток міжнародних відносин свідчить про необхідність удосконалення системи існуючих у вітчизняному законодавстві гарантій захисту прав та свобод дитини.

Ключові слова: дитина, гарантії, конституційно-правові гарантії, політичні гарантії.

Одним из важнейших факторов реального обеспечения прав и свобод ребенка, кроме их признания, соблюдения и уважения, выступает обеспечение, которое осуществляется с помощью специфических средств – гарантий. Динамичное развитие международных отношений свидетельствует о необходимости совершенствования системы существующих в отечественном законодательстве гарантий защиты прав и свобод ребенка.

Ключевые слова: ребенок, гарантии, конституционно-правовые гарантии, политические гарантии.

One of the most important factors of real rights and freedoms of the child, along with their recognition, observance and respect, serves to guarantee that by using specific tools – guarantees. The dynamic development of international relations shows the need to improve the system existing in the national legislation to protect the rights and freedoms of the child.

Key words: child, guarantees, constitutional and legal guarantees, political guarantees.

Гарантія – запорука, умова, яка забезпечує будь-що. Цей термін уживається в усіх галузях науки саме в такому значенні. Так, гарантії правового статусу дитини надають усім його елементам реального змісту, завдяки яким стає можливим безперешкодне здійснення прав і свобод, їх охорона від можливих протиправних посягань і захист від незаконних порушень. Саме Н.І. Бровко («Законодавчі гарантії права людини і громадянина на свободу, честь та гідність в Україні»), Г.С. Толкачова («Міжнародно-правові гарантії захисту прав і свобод дитини та їх імплементація в національне законодавство»), С. Ю. Кашкін, Б.М. Габрічідзе, А. Г. Чернявський, М. Герцог займалися не тільки поняттям гарантій та їх класифікацією за різними критеріями, але й питаннями та проблемами їх реалізації.

Метою статті – аналіз поняття гарантій та їх видів за законодавством Угорщини, співставлення та проведення комплексного аналізу з існуючими гарантіями в Україні, формулювання загального бачення поняття гарантій.

Для досягнення цієї мети автор ставить перед собою завдання охарактеризувати основні види гарантій та можливі критерії їх класифікації.

Гарантії конституційних свобод можна охарактеризувати як систему норм-принципів, умов і засобів, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних свобод та недоторканості дитини. Гарантії прав і свобод дитини – це сукупність конкретних засобів, що мають юридичний, загальнообов'язковий характер, завдяки яким мож-

ливе всебічне забезпечення ефективної реалізації, охорони та захисту прав дитини.

Конституційно-правові гарантії конституційних прав та свобод дитини поділяють на дві основні групи:

– нормативно-правові гарантії конституційних прав та свобод дитини – це сукупність правових норм, за допомогою яких забезпечуються реалізація, порядок охорони та захисту прав та свобод особистості. До нормативно-правових гарантій відносять норми-принципи, юридичну відповідальність та юридичні обов'язки, передбачені конституцією;

– організаційно-правові гарантії – це механізм держави, органи місцевого самоврядування, посадові особи, політичні партії та громадські організації, засоби масової інформації, міжнародні правозахисні організації та їх діяльність у сфері правотворчості та правозастосування, спрямована на створення сприятливих умов для реального користування своїми правами й свободами. Головною організаційно-правовою гарантією в демократичній державі є суд, незалежний від будь-якого державного або партійного органу. Ефективність організаційно-правових гарантій залежить від якості конституції та інших законів і підзаконних актів, тобто від нормативно-правових гарантій. Вони взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Існують різні критерії класифікації гарантій. У теорії права за сферою дії розрізняють такі гарантії:

– внутрішньодержавні, які включають у себе (судові та позасудові);

- міжнародно-правові;
- автономні гарантії.

Першим, хто запропонував такий поділ, був С.Ю. Кашкін. Особлива увага в них приділена саме міжнародно-правовим гарантіям захисту прав та свобод дитини та їх впливу на національне законодавство. Так, світові стандарти в галузі дотримання прав дитини, що формувалися протягом багатьох десятиліть, закріплені в низці важливих міжнародних документів. Серед них слід виділити міжнародні договори, резолюції міжнародних організацій, насамперед Організації Об'єднаних Націй та її підрозділів: дитячого фонду ООН-ЮНІСЕФ; комітету ООН у справах освіти, науки і культури; Всесвітньої організації охорони здоров'я; Міжнародної організації праці (далі – МОП) тощо.

Поряд із вказаним поділом існують й інші думки стосовно класифікації гарантії. Наприклад Б.М. Габрічідзе та А.Г. Чернявський поділяють гарантії на загальні (конституційний лад, державний захист, самозахист своїх прав та свобод, міжнародний захист) та гарантії правосуддя. В угорському законодавстві залишається поширеним та основним класичний поділ гарантії:

- політичні;
- економічні;
- соціальні;
- ідеологічні;
- юридичні.

Політичні гарантії – це закріплені конституційними нормами та принципами політичні умови та засоби, що забезпечують здійснення основних свобод і недоторканості дитини. До них належать конституційні норми, що закріплюють обов'язки держави, її органів та інших суб'єктів політичної системи суспільства зі створення умов та використання засобів здійснення своїх прав (громадяни можуть об'єднуватися в політичні партії та громадські організації для здійснення захисту своїх прав і свобод та законних інтересів – ст. 36 Конституції України та ст. VII Конституції Угорщини).

Економічні гарантії – це закріплені нормами-принципами економічні умови та засоби, що забезпечують здійснення свобод і недоторканості людини. Слід зазначити, що гарантування прав дитини в будь-якій сфері прямо пропорційно залежить від бюджетного фінансування. Для економічних гарантії бюджетна підтримка є дуже важливою, адже це сукупність економічних факторів, що забезпечують реалізацію прав дитини. Вони закріплені в законодавстві про охорону дитинства та визначають, що кожна дитина має право на майно, на достатній рівень життя для її фізичного, інтелектуального, культурного, морального та соціальною розвитку. Держава надає соціальну допомогу сім'ям із дітьми, також пільгові довгострокові кредити на придбання житла, предметів довгострокового користування та житлове будівництво. Проте недостатнє фінансування національних програм га галузей гальмують реалізацію економічних гарантії.

Варто відмітити, що в Конституції України не прописані ні економічні чи інші права та гарантії

дітей, вони є похідними від прав людини, тому належать і до дітей, що не можна сказати про Угорщину, оскільки в Конституції Угорщини права дітей чітко прописані законодавцями (наприклад, можливість обирати працю за власним бажанням, право на страйк – ст. 44 Конституції України та ст. XI п. 1 Конституції Угорщини).

Соціальні гарантії – це закріплені конституційними нормами соціальні засоби й умови забезпечення свобод і недоторканості дитини (загальнообов'язкове соціальне страхування, а в Угорщині й загальнообов'язкове медичне страхування – ст. 46 Конституції України та ст. XVIII п. 2 Конституції Угорщини). На думку автора, соціальні гарантії передбачають створення відповідного середовища для можливості всебічного розвитку дитини, соціальну стабільність, широку сформовану систему установ, що дають можливість обслуговувати всі види соціальних потреб дитини. Завданням законодавства про охорону дитинства є розширення соціально-правових гарантії дітей, забезпечення фізичного інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів із метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні.

Ідеологічні гарантії – закріплені конституційними нормами ідеологічні умови та засоби, що забезпечують здійснення свобод і недоторканості дитини. Конституція України закріплює ідеологічне багатоманіття, гарантується будь-яка ідеологія, що не заборонена законом, не може визнаватися державою жодна ідеологія як обов'язкова (ст. 15 Конституції України).

Особливе місце в системі гарантії займають юридичні гарантії. Під юридичними гарантіями розуміють ті правові засоби та способи, за допомогою яких забезпечується реалізація прав дитини.

Духовні гарантії – це культурний розвиток дитини, освіченість, рівень правосвідомості, система духовних цінностей та ідеологічних орієнтацій. Однак сьогодні в Україні вони мають здебільшого формальний характер.

М. Герцог розрізняє гарантії охорони, що відображені в порядку, на підставі й у межах застосування примусових заходів та гарантії захисту, що відображені в системі правових та організаційних засобів, спрямованих на припинення незаконного обмеження свободи особи.

Усі зазначені гарантії присутні й у законодавстві Угорщини. Вони вказані в конституції та інших нормативно-правових актах, інша справа щодо їх групування. У системі захисту прав дітей Угорщини зазначено, що захист прав дітей забезпечується такими групами гарантії:

1. Фінансові гарантії та гарантії вільного розвитку – вважається, що вільний розвиток дитини повинен включати й фінансові гарантії, оскільки саме за їх допомогою відкривається більше можливостей для підростаючого покоління. Інакше кажучи, сюди входять фінансові, ідеологічні гарантії.

2. Соціальні гарантії.

3. Спеціальні гарантії – юридичні гарантії, які врегульовують питання, пов'язані з усиновленням, встановлення опіки, тобто гарантії дитини на виховання в сім'ї, гарантія відсутності насильства та поганого ставлення.

Удосконалення системи існуючих у вітчизняному законодавстві гарантій захисту прав та свобод дитини можливе шляхом імплементації в національне законодавство України міжнародних і європейських стандартів у галузі захисту прав дитини та створення дієвого юридичного механізму захисту законних прав

та інтересів дитини. На нашу думку, гарантії прав і свобод дитини необхідно розглядати як передбачену Конституцією України та законами України систему правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюється ефективна реалізація дітьми своїх прав та свобод, їх охорона та захист у разі порушення. Їх головне призначення полягає в забезпеченні всіх у цілому і кожної дитини зокрема рівними правовими можливостями для набуття, реалізації, охорони та захисту суб'єктивних прав та свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бровко Н.І. Законодавчі гарантії права людини і громадянина на свободу, честь та гідність в Україні / Н.І. Бровко [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://legalactivity.com.ua>.
2. Опольницька Н.М. Механізм забезпечення прав і свобод дитини / Н.М. Опольницька // Держава і право. – 2007. – Вип. 35. – С. 94–100.
3. Толкачова Г.В. Міжнародно-правові гарантії захисту прав і свобод дитини та їх імплементація в національне законодавство / Г.В. Толкачова // Збірник наукових праць. – К. : Ніка-Центр, 2014. – С. 426.
4. Magyarország alaptörvénye 01.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>.
5. Dr. Szalai István A gyermek és az ifjúságvédelem rendszere Magyarországon / Dr. Szalai István. – Veszprém, 2006. – 195 o.
6. Hanák Katalin Variációk egy témára. A gyermekvédelem megújítása / Hanák Katalin ; Esély Társadalom – éa szociálpolitikai folyóirat 6|93. – О. 82–96.
7. Sipos László Az alapítványok a gyermek és ifjúságvédelemben / Sipos László // Család, Gyermek. – Ifjúság 6/99. – О. 22–23.
8. Гуренко М.М. Зародження та становлення ідей гарантій прав і свобод людини і громадянина у ліберальній теоретико-правовій думці : монографія / М.М. Гуренко. – К., 2000. – 167 с.